

Відгук

офіційного опонента, кандидата економічних наук

Столярчук Надії Миколаївни

на дисертаційну роботу

Смертенюка Ігоря Ігоровича

**«ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ
В КОНТЕКСТІ КЛІМАТИЧНИХ ЗМІН»,**

подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії

з галузі знань 07 «Управління та адміністрування»

за спеціальністю 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»

1. Актуальність обраної теми дослідження

Існуючі на сьогоднішній день в Україні умови інноваційного розвитку економіки, інтелектуального потенціалу суспільства, освоєння нових технологій, подолання структурних деформацій потребують удосконалення та інституціонального підсилення. Системна криза, в якій тривалий час перебуває вітчизняна економіка, нестабільність управлінських структур, плінність кадрів, недостатнє фінансування негативно позначаються на змісті та результативності впровадження заходів інноваційної політики. Функціонування вітчизняної економіки на принципах інноваційної моделі розвитку є наразі об'єктивною необхідністю і вимагає ефективних заходів, спрямованих на збереження науково-технологічного потенціалу, забезпечення ефективнішого його використання з метою подолання кризових явищ у соціально-економічному розвитку, обґрунтування доцільності наукових і технологічних результатів та їх адаптації до суспільних потреб країни.

Аналіз стану інноваційного забезпечення розвитку вітчизняного аграрного сектору дає можливість зробити висновок, що наразі йдеться мова не лише про доцільність створення системи підтримки технологічних змін, а про концепцію, інструменти й механізми економічної політики держави, яка в рамках існуючих фінансових, інституційних та структурних обмежень сприяла б інноваційному розвитку сільськогосподарських підприємств.

Незважаючи на велику кількість науково-прикладних напрацювань в означеному напрямі дослідження, питання інноваційного розвитку

сільськогосподарських підприємств залишаються недостатньо розкритими, що і обумовило вибір теми наукового пошуку. Відтак обрана тема дослідження «Інноваційний розвиток сільськогосподарських підприємств в контексті кліматичних змін» Смертенюка Ігоря Ігоревича є досить актуальною.

2. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Дисертаційна робота виконана у відповідності до плану науково-дослідних робіт Уманського національного університету садівництва за темою «Теоретико-методологічні та прикладні засади соціально-економічного розвитку аграрної сфери економіки України в умовах глобалізації» (номер державної реєстрації 0116U003210), у межах якої автором досліджено теоретичні та методичні основи інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств в контексті кліматичних змін.

3. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність і новизна

Наукові положення, розроблені методичні підходи, висновки та рекомендації, що містяться в дисертації, є достатньо обґрунтованими. Виконане дослідження має в основі глибокий та багатосторонній аналіз наукових праць вітчизняних й зарубіжних вчених. У процесі вирішення поставлених дисертантом завдань у роботі використано низку сучасних методів наукового пізнання. Метою наукового дослідження є обґрунтування теоретико-методичних положень та розробка практичних рекомендацій щодо інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств в контексті кліматичних змін. Ознайомлення із змістом роботи, дає змогу зробити висновок, що поставлена мета досягнута. Перелік визначених в дисертації завдань є цілком достатніми для досягнення мети. Розв'язання кожного поставленого завдання має науковий результат різного ступеня новизни.

У першому розділі дисертації визначено теоретико-методологічні основи дослідження інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств. У другому розділі дисертації здійснено діагностику стану економіко-інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств. На позитивну оцінку заслуговує SWOT-аналіз

інноваційного розвитку України в розрізі параметрів Глобального індексу інновацій, розрахунок індексу виробництва продукції сільськогосподарськими підприємствами України за 2010-2019 роки, розрахунок матриці стандартизованих ознак інноваційного розвитку областей України. Третій розділ присвячений розбудові стратегічних орієнтирів інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств в контексті кліматичних змін.

Таким чином, наукові положення, висновки та рекомендації, означені в дисертаційній роботі Смертенюка І.І. характеризуються достатнім рівнем обґрунтованості та наукової новизни. Зокрема, результати дослідження відображенні наступними пунктами новизни:

- заслуговує на позитивне схвалення розроблена стратегія інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств, яка базується на обґрунтуванні зовнішнього та внутрішнього середовища підприємств з урахуванням кліматичних змін;

- особливе місце в роботі займають напрями інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств в контексті кліматичних змін, які згруповано на біологічні, техніко-технологічні, хімічні, організаційно-економічні, соціальні, напрями розвитку альтернативної енергетики та діджиталізації;

- важливим напрацюванням є удосконалення методичного підходу до комплексного аналізу інноваційного та соціально-економічного розвитку підприємств у розрізі регіонів із застосуванням таксономічного аналізу, що дозволило порівняти виділені нами різновекторні показники та виявити існування прямолінійного взаємозв'язку між ними;

- удосконалено механізм інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств в умовах зміни клімату, в якому виокремлені фактори інноваційного розвитку, джерела інвестицій, а також основні складові інноваційного процесу (ідея, винахід, впровадження, маркетинг і збут), що створює умови для сталого розвитку підприємств. Підкреслено першочергове значення інституційного середовища для інноваційного розвитку підприємств в Україні;

- досить обґрунтованими є пропозиції щодо структурно-логічної схеми дослідження проблеми вдосконалення інноваційного розвитку

сільськогосподарських підприємств в контексті кліматичних змін, яка передбачає визначення мети, завдань та методів (I етап); науковий аналіз кількісних та якісних показників (II етап); визначення пріоритетних напрямів (III етап);

– в дисертаційній роботі набув подальшого розвитку понятійно-термінологічний апарат у частині трактування поняття «інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств в контексті кліматичних змін»;

– заслуговують на увагу пропозиції щодо систематизації напрямів адаптації сільськогосподарських підприємств в контексті кліматичних змін, які спрямовані на коригування технологічних процесів, розвиток диверсифікаційних напрямків, діджиталізацію виробництва, удосконалення систем і механізмів страхування та державної підтримки товаровиробників;

– особливе місце в роботі приділено пропозиціям із систематизації основних інструментів інноваційної політики держави в галузі сільськогосподарського виробництва;

– практичну корисність мають пропозиції щодо розробки методичного підходу до оцінювання фінансового забезпечення інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств.

4. Практичне значення отриманих результатів

Пропозиції, розроблені в дисертації були успішно апробовані сільськогосподарськими підприємствами та державними органами управління. Теоретичні розробки щодо інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств в контексті кліматичних змін були використані відділом розвитку сільських територій та захисту довкілля Уманської районної державної адміністрації Черкаської області. Розроблена автором Стратегія інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств впроваджується в господарську діяльність ТОВ «Кузьмина Гребля» Христинівського району Черкаської області. Теоретико-методологічні положення дисертації використовуються у навчальному процесі факультету економіки і підприємництва Уманського національного університету садівництва.

5. Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій в наукових публікаціях зарахованих за темою дисертації

Дисертаційна робота є результатом особистого наукового пошуку здобувача. Наукові ідеї, запропоновані рекомендації і обґрунтовані висновки здобуті автором особисто. Із опублікованих у співавторстві наукових праць, використано лише ті положення, що виникли в результаті власних авторських розробок. Основні положення та результати дисертаційного дослідження опубліковано у 10 наукових працях, 6 з яких розкривають основний зміст дисертації, зокрема 1 стаття опублікована у періодичному науковому виданні держави, яка входить до Організації економічного співробітництва і розвитку та Європейського Союзу, 1 стаття в періодичному науковому виданні Республіки Білорусь, 1 публікація є розділом закордонної колективної монографії з наукового напрямку, за яким підготовлено дисертацію здобувача; а також 4 публікації у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій.

6. Структура, стиль та мова дисертаційної роботи

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації становить 208 сторінок, у тому числі основного тексту – 166 сторінок. Робота містить 29 таблиць, 32 рисунки, 5 додатків, розміщених на 20 сторінках. Список використаних джерел налічує 185 найменування на 19 сторінках. Робота виконана в науковому стилі, її зміст викладено в чіткій логічній послідовності.

За своїм обсягом, структурою, повнотою викладення результатів дослідження та оформленням дисертація відповідає вимогам чинного Наказу МОН України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» від 12.01.2017 р. № 40 зі змінами від 31.05.2019 р.

7. Дотримання академічної доброчесності

У дисертаційній роботі не виявлено порушень академічної доброчесності. У роботі наявні посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок,

тверджень, надано достовірну інформацію про результати наукової діяльності, використані методики досліджень та інформаційні джерела.

8. Відповідність дисертації спеціальності і вимогам, що висуваються до дисертацій, які подано на здобуття наукового ступеня доктора філософії

Дисертаційна робота Смертенюка Ігоря Ігоровича за змістом, сформульованою метою, завданнями, висновками та науковою новизною відповідає спеціальності 076 – Підприємництво, торгівля та біржова діяльність. Дисертація подана у вигляді спеціально підготовленої кваліфікаційної наукової праці на правах рукопису, виконана здобувачем особисто, містить наукові положення, нові науково-обґрунтовані теоретичні та методичні результати, які мають істотне значення для галузі знань 07 – Управління та адміністрування. Відповідає вимогам встановленим п.п. 9,10,11,12 «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України №167 від 06 березня 2019 р.

9. Дискусійні питання та основні зауваження

Попри загальну позитивну оцінку роботи, відзначаємо наявність ряду дискусійних положень та зауважень:

1. Суперечливими є пропозиції автора в першому розділі дисертації, п. 1.1, щодо удосконалення понятійного апарату шляхом визначення категорії «інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств в контексті кліматичних змін» – це процес цілеспрямованого, послідовного руху сільськогосподарського підприємства за рахунок систематичної дії інноваційних техніко-технологічних, організаційних, управлінських, маркетингових та соціальних факторів з метою адаптації його діяльності до змін клімату, що призводить до якісних і кількісних змін та зростання економічної, технічної, соціальної та екологічної ефективності його діяльності. Введення даного поняття може створити плутанину, оскільки воно перекликається з існуючими підходами до трактування категорії «інноваційний розвиток аграрного сектору економіки».

2. В п. 1.2. не достатньо обґрунтований механізм інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств в умовах зміни клімату, в якому виокремлені фактори інноваційного розвитку, джерела інвестицій, а також основні складові інноваційного процесу (ідея, винахід, впровадження, маркетинг і збут), що створює умови для сталого розвитку підприємств. Автор підкреслює першочергове значення інституційного середовища для інноваційного розвитку підприємств в Україні, однак не наводить взаємозв'язок інститутів та їх можливий вплив на інноваційний розвиток сільськогосподарських підприємств;

3. У розділі 3, п. 3.1 удосконалено основні напрями інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств в контексті кліматичних змін, які згруповано на біологічні, техніко-технологічні, хімічні, організаційно-економічні, соціальні, напрями розвитку альтернативної енергетики та діджиталізації. В самій дисертації автором неодноразово наголошувалось на необхідності екологізації виробництва з метою зменшення антропогенного впливу на навколишнє середовище та відповідності інноваційного розвитку цілям сталого розвитку, тому в окремий сегмент потрібно було б виділити екологічні напрями інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств.

4. Розроблені автором в п. 3.3 пропозиції із систематизації основних інструментів інноваційної політики держави в галузі сільськогосподарського виробництва, які запропоновано поділити на дві групи: зі сторони попиту, до яких віднесено інструменти замовлення, регулювання, інструменти системної політики; та зі сторони пропозиції, до яких віднесено фіскальні та фінансові інструменти, вкладення основного капіталу, інструменти на навчання, мобільність та нетворкінг. Однак, до основних інструментів інноваційної політики держави в галузі сільськогосподарського виробництва варто було б додати систему охорони інтелектуальної власності та трансферу технологій.

5. У рукописі дисертації трапляються редакційні і стилістичні погрішності.

Висловлені зауваження та зазначені недоліки можуть слугувати підґрунтям для наукової дискусії під час захисту дисертації та не впливають на позитивну оцінку дисертаційної роботи в цілому.

10. Загальний висновок

Дисертаційну роботу Смертенюка І.І. «Інноваційний розвиток сільськогосподарських підприємств в контексті кліматичних змін» слід визнати завершеним науковим дослідженням, кваліфікаційною науковою працею, результати якої дозволяють вирішити актуальне науково-практичне завдання: обґрунтування теоретико-методичних положень та розробку практичних рекомендацій щодо інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств в контексті кліматичних змін. Дисертація за змістом відповідає спеціальності 076 – Підприємництво, торгівля та біржова діяльність. Поставлена мета дисертаційної роботи в повній мірі досягнута, результати дослідження мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення.

Дисертація відповідає вимогам, визначеним в п.п. 9, 10, 11, 12 «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України №167 від 06 березня 2019 р., а її автор – Смертенюк Ігор Ігорович – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 076 – Підприємництво, торгівля та біржова діяльність.

Офіційний опонент:

к. е. н., старший науковий співробітник
відділу організації наукових досліджень
та інноваційного розвитку
Національного наукового центру
«Інститут аграрної економіки»

Н.М. Столярчук

Підпис Н.М. Столярчук засвідчую:

Зав. відділу наукових кадрів,
аспірантури і спецради
Національного наукового центру
«Інститут аграрної економіки»

С.В. Мазуренко